

16

Cserő László

A 150 ÉVES KRISZTINAVÁROSI TEPLOM

AUGUSZTUS ELSŐ felében különös melegséggel ünnepelték a krisztinavárosi hívek Szűz Máriát, a templom búcsúja és 150 éves fennállása alkalmából.

A budai vár fehérvári kapujával szemben Francin kéményseprőmester szülőjében fakápolnát emelt és ezt a Vértő Szűzről nevezett felsőolaszországi templomból hozott oltárképpel díszítette, hogy a nagy pestisjárványból megmenekülvén, fogadalmának eleget tegyen. A kápolnát 1700-ban a jezsuiták budai rektora megáldotta és ettől fogva vidékről is sokan zarándokoltak a csodatevő hírből álló Mária-képhez. (L. Schoen Arnold: A Budapest-Krisztinavárosi plébánia-templom 1937.) Az 1723-as várbeli tűzvészkor a puszkaporrektár felrobbantása miatt súlyosan rongált fakápolna helyére a városi tanács 1725-ben kőkápolnát építtetett Niederküchner József kőművesmesterrel. 1739-ben a városi tanács kapja meg a kápolna patronátusát. A kis kápolnácskát nagyon szerették hívei és Mária Teréziának is feltűnt, aki 1751-

ben erre kocsizván, 24 aranyas misealapítványt tett. A *kéményseprő-kápolnát*, vagy *vér-kápolnát* a városi tanács 1752-ben Nöpauer Máté kőművesmesterrel bővítette. Az egykori leírások szerint gazdag ezüst- és aranykincs gyűlt össze a hívők felajánlásából. Számítalan érem, mellkereszt, lánc, talléron kívül fogadalmi ajándékok tömegét, mint agyvesze, fül, fog, has, kéz, láb, mellbimbó, nyelv, nyak, szem, szív, ujj, lóláb, löfej, pólyásgyermek, imádkozó aszszony, férfi, fiú, apáca, püspök, gyermekét szoptató anya, kegyképhez fohászgó család, ezüstvereteit sorolja fel az 1775 tájéka kelt inventárium. Köztük volt Eszterházy Ferenc ezüstművi képmása 1729-ből, és Vaynéé 1731-ből. A kápolna felszerelése is neves mesterektől származott, kiknek Althann váci bíboros, Nádasdy Lipót, a városi tanács és mások adtak megbízást ajándékaik elkészítésére. Ezekből ma már csak az ezüstkeretes Mária-kép, a keresztelő medence és pár kisebb tárgy maradt meg. Az egykori kápolnáról sajnos,

még csak ábrázolásunk sínesen, hogy képét felidézhetnők.

A köröskörül lassan kialakuló, és Mária Terézia lányáról, Krisztináról elnevezett új városrész számára, a régi kápolna szűknek bizonyult. Ezért a hereceprimás 1795-ben megengedte, hogy a kápolna közvetlen közelében új templomot építhessenek.

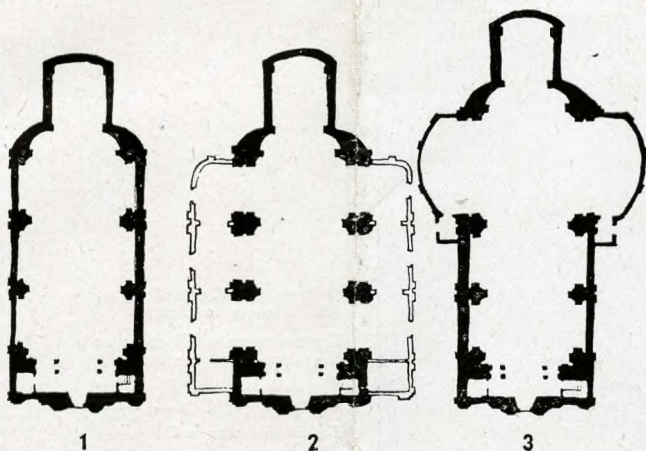
A BUDAI VÁROSI TANÁCS támogatásával a kápolna vagyonából és a krisztinavárosi polgárok adakozásából Hikisch Kristóf kőművesmester tervei szerint épült az új templom, melynek alapjait 1795 áprilisában kezdték kiásni. Költségkímélés miatt az eredeti gazdag homlokzat helyett egyszerűbb készült. Két esztendei munka után 1797 augusztus 6-án szentelték fel az új templomot. A belső berendezés még sokáig később és Hikisch halála után (1809) a mellékoltárok munkáját Dankó József kőművesmester fejezte be 1815-ben. Végül 1830-ban elkészült az új orgona és ezzel teljessé vált a templom felszerelése.

Az 1810-ben plébánia-rangot kapott templom első plébánosa, Majsch Jakab Széchenyi István meghitt emberei közé tartozott. Gyóntatójául választotta és a köztük levő baráti viszony miatt szemelte ki plébániáját Seilern Crescentiával való egybekelése színhelyül. A templom — melynek szentélyét, mint emlékszünk, kéményseprő alapította — egyébként is különös szerencséhez hírből állott és ezért a házasságkötéseknek kedvelt helye volt. Az 1836 február 4-én kötött házasság emlékére ajándékozta Seilern Crescentia a főoltár kegyképén levő Mária koronájának briliánsokkal ékesített aranyozott női mellkeresztjét.

Budavára 1849-i visszavívásakor megrongálódott a templom fedélszerkezete és a téglaboltozatok is,

Fotó: Magyar Képszolgálat

1. Eredeti alaprajz
2. Oldalhajós bővítési terv (Payr)
3. Szentélyhátratlóssal bővített új alaprajz (Borsos)

melyeket Hild József építész véleménye alapján javítottak ki 1852-ben. Az egyszerű sátorítottóval fedett torony helyébe Goldinger János ácsmester díszes toronysisakot tervezett 1863-ban, de ennek kivitele pénzhány miatt most is elmaradt.

1865 szeptember 9-én meglátogatta a kegyképéről nevezetes templomot Liszt Ferenc, leánya és veje, Bülow társaságában. »Megnézvén — írja Schoen — a sekrestyében a templom ötvösműveit és szertartási ruháit, a szentélybe lépett és a főoltár Mária kegyképének szemléletébe merülve térdhajlással fejezte ki tiszteletét. Tovább menve a templom ékességének megtekintésére, a Szent Kereszt oltáron észrevéven paulai Szent Ferenc képét, letérdelt előtte és buzgó imádságba merült. Visszatérvén a plébánia épületébe, ahol közben megjelent Haynald Lajos érsek is, élvezettel hallgatta a budai dalárda férfikórusát, amely az ő szerzeményeit énekelte csodálatos tökéletességgel.

*

A TORONYSISAK díszesebb kiképzésére végül is Czigler Győző tervei szerint került sor 1883-ban, mikor a homlokzatot tatarozták és egyben átalakították, a sekrestye pedig emeletes, tornyos előcsarnokkal bővült. Az új oszlopos kapuzat 1884-ben készült, a főhomlokzat fülkéit díszítő Szt. István és Szt. László királyok szobraival együtt.

A hívek szaporodása folytán a templom ismét szűknek bizonyult és ezért a harmincas évek során felmerült a templom bővítésének gondolata. A magasépítési ügyosztály két különböző tervet dolgozott ki. A Payr Egon építész által készített terv a főhajó pillérei között levő falak áttörésével emeletes mellékhajókkal kívánta volna a szükséges férőhely gyarapodását elérni. A Borsos László építész által készített terv viszont a szentély hátrátolásával és a főhajó és szentély közé iktatott keresztoszornyakkal kívánta ugyanazt a területnövekedést szolgálni.

Az alapján és felépítésében jellegzetes barokk templom térhatásában és külső megjelenésében egyformán a másodiknak említett megoldást kívánta. Így megkímélhető volt a templom főhajó, a benne levő eredeti mellé-

oltárokkal együtt, melyeknek a háromhajós megoldású alaprajz mellett nem maradt volna helyük. A szentély elé iktatott keresztoszorny pedig zavartalan rálátást biztosítanak a főoltárra, melyet az első terv szerint készülő mellékhajókból a közben levő vastag pillérek falazattömegei akadályoztak volna.

A hívők és a főváros közös hozzájárulásából 1942-ben indultak meg a templom bővítési munkái. A falazott és műmárvánnyal borított klasszicizáló-barokk főoltárt nem lehetett más-kép megmenteni, mint eredeti állapotában való eltolásával. Új helyére tizenhárom perc alatt tolták át 1943 november 17-én, ami egyúttal a szentély eltolásának próbája is volt. A szentélyboltozat Falconer József Ferenc festette mennyezetképének megőrzése végett a szentélyrészt is vaspályákon mozgó acélgörgőkön mozgatták el a már előre elkészített alapokra. A szentélyeltolás látványos munkája a hívők és hatóságok óriási érdeklődése mellett zavartalanul folyt le 1943 november 20-án 10 óra 15 perctől 11 óra 45 percig. Ezután elkészült a külső homlokzat újravakolása és kőlabazata is. A századfordulókori templomunkba került zavaró részek kicserélése és a belső egységessé tétele volt hátra, mikor a város 1945. évi ostromában súlyos sérülések érték a templom tetőszerkezetét, ablakai betörték, megrongálódott sisakjáról a kereszt letört, a hatalmas légnyomás pedig lehántotta külső vakolatát és lábazati köveit. Megsérült az orgona is és az új keresztház rabitz boltozatai.

Az azóta eltelt idő alatt azonban a hívők és a főváros áldozatkészségéből, valamint Szabó Imre esperes-plébános és segítőitársai fáradhatatlan buzgalmból elkészült a tetősérülések ács-, bádgos-, cserepesmunkája és a keresztházboltozatok kijavítása és míg a szomszédos plébániaépület ma is csak félig lakható, a templombelső tervünk szerint új festést kapott, mellyel a barokkból klasszicizmusba hajló nemes architektúrát óhajtottuk kiemelni. A régi stílustalan csillár és különböző falikarok helyett a barokk templomok nálunk máig megoldatlan világításának első szerény kísérleteként díszvilágításra: az építészeti rendnek megfelelő helyen opál-félgömböket,

valamint rejtett reflektorokat alkalmaztunk. Olvasó világításra: rejtett égőjű, egyszerű aluminium mélysugárzókat függesztettünk a padsorok fölé.

*

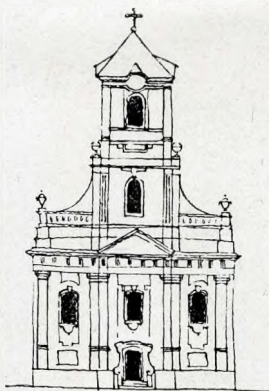
HAVAS BOLDOGASSZONY EGYHÁZA elnevezését onnan nyerte, hogy Liberius pápa idejében a római S. Maria Maggiore templom (Basilica Liberiana) építéskor egy jámbor házaspár és ugyanakkor a pápa is látomásba kapta, hogy ott építsenek templomot, ahol a következő reggel havat találnak. Másnap, augusztus 5-én a nyár közepén az Esquilinus dombon havat találtak, mire itt építették meg a Szűz Anya tiszteletére szentelt templomot. Innen ered a Havas Boldogasszony — Maria ad Nives — elnevezés. Még most is szokás Rómában, hogy ezen a napon a bazilika mennyezetéről hó helyett vattapelyheket hullatnak alá a hívekre. Minthogy az eredeti kápolnát Máriának ajánlották fel, az új templom felszentelése pedig 150 évvel ezelőtt augusztus 6-ára esett, Havas Boldogasszony ünnepének második napjára — innen vették elnevezését. A másfélszázados évfordulót halál- és könyörgő tömegek ünnepelték a Krisztinában:

»Boldogasszony Anyánk, régi Nagy Pátronánk,
Nagy ínségben lévén, így szólt meg hazánk:
Magyarországról, édes hazánkról,
Ne feledkezzél el, szegény magyarokról.

Bárdos Lajos vezetése és Várhelyi Antal karnagy közreműködésével a várbeli Nagyboldogasszony templom énekkara gyönyörű régi Máriaénekeket adott elő, ami komoly zenei élmény volt. A krisztinavárosi ünnepen a búcsú-árusok is kitétek magukért. A már félig feltöltött vérmező sarkától egészen az Endresz György-térig két sorban húzódtak sátraik. Volt itt cél övölde, körhinta, hajóhinta, mézeskalácsos, gyertyaöntő, cukorka, fagy-lak, játék, ajándéktárgy-árus és még sok más, ami a köztük sűrű sorokban nyüzsgő összesereglett ifjúság számára emlékeztetéssé, a szemlélő számára kedvessé és életessé tette a Krisztina búcsúnapját.

Hikish Kristóf eredeti terve

Kivitelezett terv. 1795—1797

Czigler Győző átalakítása 1883

